

บทที่ ๑

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบของความเป็นครูของครูมนตรี ตราโมท
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของท่านในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูของครูมนตรี ตราโมท จากประวัติ บทบาท ผลงาน และทัศนะของกลุ่มผู้สืบทอด
2. ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท เฉพาะในกลุ่มผู้สืบทอดที่แตกต่างกัน จำนวน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มทายาทตราโมท กลุ่มผู้สืบทอดในระบบโรงเรียน กลุ่มกรมศิลปากร กลุ่มผู้ประกอบการพิธีไหว้ครู และกลุ่มประชาชนทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ จากหลักฐาน เอกสารชั้นต้นและชั้นรอง รวมทั้งการสัมภาษณ์
2. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความ มาเรียบเรียงและนำเสนอแบบพรรณนาความ

๑.1 สรุปผลการวิจัย

๑.1.1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูของครูมนตรี ตรีโมท พบว่า ท่านเป็นบุคคลห้าแผ่นดิน เป็นครูคนตรีไทยที่ฝากมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้กับแผ่นดินไทยเป็นอเนกประการ คำว่าคุณลักษณะแห่งความเป็นครูไทยที่ดีและทันสมัย ตลอดจนมีคุณลักษณะพิเศษหลายประการ ซึ่งไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.1.1.1 คุณลักษณะสำคัญของความเป็นครูของครูมนตรี ตรีโมท มีดังนี้คือ

1. มีบุคลิกภาพภายนอกที่สุภาพ อ่อนโยน อารมณ์ขัน ความจำดีเยี่ยมเมื่อเทียบกับผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกัน
2. รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านอุปนิสัย ศิลปนิสัย ความสนใจ และความถนัดโดยธรรมชาติ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทางดุริยางคศิลป์
3. รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านระดับสติปัญญา ความสามารถ พัฒนาการด้านต่าง ๆ และความพร้อมที่จะเรียนรู้ทางดุริยางคศิลป์
4. รู้ประวัติพื้นเพเดิมและประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน
5. รอบรู้ลึกซึ้งและเชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมในสิ่งที่สอน
6. มีความเป็นเลิศทางวิชาการหลายด้าน เป็นผู้นำทางวิชาการชั้นสูง
7. มีความสามารถในการบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านดุริยางคศิลป์ คีตกศิลป์ นาฏศิลป์ และวรรณศิลป์
8. มีความคิดสร้างสรรค์ชั้นเยี่ยมที่ทันสมัย บนรากฐานแบบแผนเดิม โดยยังคงรักษาความเป็นไทยไว้ได้อย่างมั่นคง
9. ทำให้ได้ตามที่สอน เป็นแบบอย่างที่ดี
10. มีความบริสุทธิ์ใจในการสอนบนพื้นฐานแห่งความเมตตา กรุณา มุ่งหวังประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนส่วนตน
11. เป็นกัลยาณมิตรที่ดีของศิษย์

9.1.1.2 คุณลักษณะพิเศษของครุมนตรี ตราไมท ที่แตกต่างจากครุศิลปินอื่น มีดังนี้

1. เป็นครูไทยที่ทันสมัย ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะของครูที่ดีตาม แนวพระพุทธศาสนา
2. รอบรู้ลึกซึ้งและเชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมในสิ่งที่สอน ทั้งด้าน ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และวรรณศิลป์
3. มีความเป็นเลิศทางวิชาการหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับ นาฏดุริยางคศิลป์ เป็นผู้นำทางวิชาการชั้นสูง
4. มีความสามารถบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ และวรรณศิลป์
5. พัฒนาองค์ความรู้ไทยให้เหมาะสมกับยุคสมัยอยู่เสมอ ริเริ่ม สร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่ทรงคุณค่าไว้มากมายหลายรูปแบบ โดยยังคงรักษาความเป็นไทยไว้ได้
6. ถ่ายทอดองค์ความรู้ไทย ด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะ วิธีวิทยาเฉพาะตัว โดยยึดหลักวิธีการสอนแบบไทยโบราณเป็นหลัก

9.1.1.3 คุณลักษณะความเป็นครูของครุมนตรี ตราไมท ตลอดจนบทบาท หน้าที่และผลงานของท่าน สะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นครูไทยที่ทันสมัยอยู่เสมอ หลายประการ ดังนี้

1. รับผิดชอบองค์ความรู้ในวิชาชีพด้วยวิธีแบบไทยโบราณและ มุขปาฐะเป็นหลัก
2. ถ่ายทอดศิลปวิทยาการทุกชั้นเชิงโดยไม่ปิดบัง ไม่จำกัด เวลาและสถานที่ ด้วยจิตสำนึกแห่งความเป็นครูและความเป็นศิลปิน โดยใช้หลักการสอนและ วิธีสอนต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสมกับยุคสมัยและกลุ่มผู้สืบทอด รวมทั้งได้พัฒนาเป็นแนวการสอนเฉพาะ ของตนเองโดยยึดหลักวิธีการสอนแบบไทยโบราณอีกด้วย
3. รักษาองค์ความรู้ตามแบบแผนเดิมที่ได้รับสืบทอดมาจาก ราชสำนัก และเผยแพร่สู่มวลชนอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพ แต่ละยุคสมัย

4. พัฒนาองค์ความรู้ในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ทางด้านการเมือง การปกครอง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยยังคงลักษณะความเป็นไทยไว้ได้อย่างมั่นคง มิให้เสื่อมไปตามกาลเวลา

5. อุทิศตนต่อการประกอบกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมทุกประเภท โดยมุ่งหวังให้เกิดคุณค่าทางสุนทรียะสูงสุดเท่าที่จะทำได้ และมีได้หวังผลประโยชน์ส่วนตัว

6. ดำรงชีวิตบนรากฐานแห่งจรรยาบรรณของศิลปินจนตลอดชีวิต จรรยาบรรณของศิลปินในที่นี้ เป็นจรรยาบรรณซึ่งสอนกันในคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลักษณะ 5 ประการดังนี้คือ (บุญช่วย ใส่วิตร, สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2540)

1. ดำรงชีวิตให้มีเกียรติและมีคุณธรรม
2. ไม่ใช้ศิลปะเป็นมรรคาไปสู่ผลอื่นใดที่มีใช้คุณค่าทางสุนทรียะ
3. เชื้อความรู้ในวิชาชีพต่อเพื่อนร่วมงานและเพื่อนมนุษย์
4. ทะนุบำรุงศิลปะให้วัฒนาถาวรและบริสุทธิ์ชั่วนิรันดร์
5. วิพากษ์ผลงานศิลปะด้วยหลักของความคิดสร้างสรรค์
7. เป็นแบบอย่างของครูที่ดี โดยปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนในการอนุรักษ์ พัฒนา ถ่ายทอด และเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

9. เป็นรอยต่อแห่งกาลเวลา เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบันเข้า

ด้วยกัน

9.1.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน 5 กลุ่ม สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 11

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 สรุปผลการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ใน
กลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน 5 กลุ่ม

เนื้อหา	วิธีการสอน
1. กลุ่มทายาทตราโมท	
ด้านการแสดงละครวิทยุ	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
ด้านดนตรีและขับร้อง	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
2. กลุ่มผู้สืบทอดในระบบโรงเรียน	
ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ภาคทฤษฎี	บรรยาย
3. กลุ่มกรมศิลปากร	
ด้านการเขียนบท	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
ด้านการบรรจุเพลง	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
ด้านการต่อเพลง	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
4. กลุ่มผู้ประกอบการพิธีไหว้ครู	
ด้านการประกอบพิธีไหว้ครู	วิธีวิทยาเฉพาะตัว
5. กลุ่มประชาชนทั่วไป	วิธีสื่อต่าง ๆ
ด้านเพลงไทย	โน้ตสากล, แผ่นเสียง, สิ่งพิมพ์, วิทยุ
ด้านนาฏดุริยางคศิลป์	สิ่งพิมพ์, วิทยุ
ด้านความรู้ทั่วไป คติสอนใจ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่าง ๆ	วิทยุ, สิ่งพิมพ์

จากตารางข้างต้น โดยภาพรวม พบว่า

1. ในกลุ่มผู้สืบทอดแต่ละกลุ่ม ครูมนตรี ตราโมท จะถ่ายทอดความรู้แตกต่างกันทางด้านเนื้อหา
2. ในกลุ่มผู้สืบทอดแต่ละกลุ่ม ครูมนตรี ตราโมท ใช้วิธีการสอนแตกต่างกัน ซึ่งมีอยู่ 3 แบบ คือ แบบวิธีวิทยาเฉพาะตัว แบบบรรยาย และแบบใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โน้ตสากล แผ่นเสียง สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง

วิธีวิทยาเฉพาะตัว ใช้มากที่สุด ในกลุ่มทายาทตราโมท กลุ่มกรมศิลปากร และกลุ่มผู้ประกอบพิธีไหว้ครู กล่าวคือ ใช้สอนด้านการแสดงละครวิทยุและด้านดนตรีขับร้องให้แก่กลุ่มทายาทตราโมท ใช้สอนด้านการเขียนบท การบรรจเพลง และการต่อเพลง ให้แก่กลุ่มกรมศิลปากร และใช้สอนด้านประกอบพิธีไหว้ครูให้แก่กลุ่มผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ส่วนรูปแบบการสอนแบบวิธีวิทยาเฉพาะตัวของท่านนั้น ได้กล่าวไว้แล้วอย่างละเอียดในบทที่ 8

วิธีบรรยาย ใช้เฉพาะกับกลุ่มผู้สืบทอดในระบบโรงเรียน เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ ภาคทฤษฎี

วิธีใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ใช้เฉพาะกับกลุ่มประชาชนทั่วไป เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านเพลงไทย นาฏดุริยางคศิลป์ ความรู้ทั่วไป และสอดแทรกคติสอนใจ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่าง ๆ

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ในกลุ่มผู้สืบทอดแต่ละกลุ่มสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มทายาทตราโมท เป็นกลุ่มผู้สืบทอดที่สืบเชื้อสายโดยตรงของครูมนตรี ตราโมท ซึ่งมีอยู่ 4 ท่าน คือ นายฤทธิ ตราโมท นายศิลป์ ตราโมท นางดนตรี ตราโมท และนายญาณี ตราโมท ครูมนตรี ตราโมท ได้เริ่มถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดงละครวิทยุให้แก่ทายาทตั้งแต่เยาว์วัยเรื่อยมา โดยเข้าร่วมเป็นนักแสดงของคณะตรีศิลป์ซึ่งท่านได้จัดตั้งขึ้นและออกแสดงทางสถานีวิทยุหลายแห่ง เป็นการเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว พร้อมกันนั้นท่านได้ปลูกฝังความรู้พื้นฐานทางด้านดนตรีและขับร้องไปด้วย ซึ่งแต่ละคนจะได้รับไม่เหมือนกัน แต่ท่านมิได้สอนจริงจัง เพราะได้มอบให้ครูท่านอื่นสอนโดยตรงอยู่แล้ว ท่านเพียงแต่ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง กอบสนับสนุน และได้ต่อเตี๋ยวมเพลงลาวพวนให้ไว้เป็นมรดกซึ่งเป็นทางที่ท่านแต่งขึ้นเอง

แนวทางการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ ครูมนตรี ตราโมท ได้ใช้วิธีวิทยา เฉพาะตัว โดยยึดวิธีการสอนแบบไทยโบราณเป็นหลัก คือ เริ่มสอนจากเรื่องที่ย่าง ๆ ไปสู่เรื่องที่ยากตามลำดับ จะชี้แนะ บอกกล่าว ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติจริง

ท่านมิได้ตั้งใจให้ทายาททุกคนเป็นศิลปินหรือนักดนตรีกันหมด แต่คำนึงถึงความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล ดังนั้นแต่ละท่านจะสืบทอดวิชาความรู้ได้ต่างกัน ทางด้านการแสดงละครวิหขุ ทายาททั้งสามท่าน ยกเว้นท่านแรก สามารถสืบทอดไว้ได้อย่างเต็มภาคภูมิ ส่วนทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์นั้น นายศิลป์ ตราโมท บุตรชายคนที่ 2 สามารถเรียนรู้และสืบทอดไว้ได้มากที่สุด ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย กรมศิลปากร และเป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและโยน-ละคร แสดงว่าท่านสามารถเจริญรอยตามบิดาได้อย่างน่าภาคภูมิใจ รองลงมาคือนางดนตรี ตราโมท ได้เรียนรู้ด้านดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์พอสมควร ส่วนนายญาติ ตราโมท ได้รับความรู้ทางด้านดนตรีไทยไม่มากนัก แต่ในด้านอื่น ๆ แล้วได้รับอย่างมากมาย โดยเฉพาะด้านการแสดงละครและวิชาตลก อันทำให้ท่านประสบความสำเร็จในวงการแสดง เป็นศิลปินหรือดาราที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในปัจจุบัน แต่บุตรชายคนโตจะไม่ได้รับการถ่ายทอดด้านการแสดงนี้เลย เพราะทายาทท่านนี้ไม่สนใจและถนัดทางด้านอื่นมากกว่า

2. กลุ่มผู้สืบทอดในระบบโรงเรียน เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่เคยเรียนกับครูมนตรี ตราโมท ในวิชาต่าง ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ทั้งในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ใช้ชื่อว่าโรงเรียนศิลปากร-แผนกนาฏดุริยางค์ และในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งคือ คณะครูศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร คณะอักษรศาสตร์และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.1 ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้นำหรือผู้บุกเบิกในกรถ่ายทอดความรู้ทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์ ภาคทฤษฎี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2481 เพราะสมัยก่อนนั้นมีแต่การสอนภาคปฏิบัติอย่างเดียว ท่านได้สอนหลักวิชาแขนงนี้อย่างต่อเนื่อง จากโรงเรียนศิลปากร-แผนกนาฏดุริยางค์ มาเป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ จนเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน และเมื่อเปิดสอนหลักสูตรศึกษาศาสตร์บัณฑิต ท่านก็ได้รับเชิญให้มาสอนในระดับนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2519 เรื่อยมาจนถึงปีสุดท้ายแห่งชีวิตท่าน วิชาที่ท่านสอน ได้แก่ ประวัติดนตรีไทย หลักการประพันธ์เพลงไทย ประวัติการละครไทย

บุคคลสำคัญในวงการนาฏดุริยางคศิลป์ หลักและวิธีจัดแสดง เป็นต้น ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ครูในสถานศึกษาแห่งนี้รวมทั้งสิ้น 57 ปี

สถาบันอุดมศึกษาได้เชิญครูมนตรี ตราโมท มาสอนวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่ท่านอายุได้ 60 ปี และสอนเรื่อยมาจนถึงอายุขัย วิชาที่สอนมี 2 สาขา คือ สาขาดนตรีไทย ได้แก่ วิชาทฤษฎีดนตรีไทย หลักการประพันธ์เพลงไทย ประวัติดุริยางคศิลป์ไทย วรรณคดีดนตรีไทย วิชาเหล่านี้มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับวิชาที่ท่านสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และสาขาภาษาไทย ได้แก่ บทละครไทย ภาษาไทยเกี่ยวกับวรรณคดีและวัฒนธรรม การละครไทย การอ่าน ท่านองเสนาะ ท่านสามารถถ่ายทอดได้ดีเพราะมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญมากทางสาขานี้

การสอนในชั้นเรียน ครูมนตรี ตราโมท จะเข้าออกตรงเวลาเสมอ มีการเตรียมการสอน ทุกรายวิชา ท่านจะใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก โดยอธิบายตรงตามเนื้อหาของวิชานั้น ๆ อย่างละเอียด และเล่าประสบการณ์ที่ท่านได้รับมา หรือเล่าเป็นอุทาหรณ์ ผู้เรียนจะฟังและจดบันทึกตามไป หากสงสัยก็ไต่ถามท่านได้ ท่านจะไม่ใช่อุปกรณ์การสอนอย่างที่ปัจจุบันมักนิยมใช้กัน เช่น แถบบันทึกเสียง วิดีทัศน์ แต่สิ่งหนึ่งที่ท่านใช้แตกต่างจากครูอื่นก็คือ การใช้โน้ตสากลในการสอนประพันธ์เพลงไทย เพราะผู้เรียนทุกคนมีพื้นฐานความรู้เรื่องโน้ตสากลเป็นมาตรฐานเดียวกันอยู่แล้ว ทำให้อธิบายได้สะดวกและชัดเจนขึ้น การประเมินผลจะสอบครั้งเดียวตอนปลายภาค โดยใช้ข้อสอบอัตนัยเท่านั้น ซึ่งเน้นวัดเนื้อหาหรือความจำเป็นส่วนมาก จำนวนผู้เรียนแต่ละวิชาค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ยประมาณ 10-15 คน

2.2 ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้นำทางวิชาการ ริเริ่มเขียนตำราให้นักเรียนโรงเรียนศิลปากร-แผนกนาฏดุริยางค์ได้ใช้เป็นหนังสือเรียน เพราะสมัยนั้นตำราหาได้ยากมาก เนื่องจากวิชาซีหนี่เป็นที่หมีนคูแคลน สังคมรังเกียจผู้มีอาชีพนี้ว่าเป็นพวกเต็นกินรำกิ้น ดังนั้นจึงไม่มีใครต้องการแสวงหาความรู้ด้านนี้ โบราณจารย์ซึ่งไม่ค่อยสันทัดทางอักษรศาสตร์ก็ไม่สนใจที่จะบันทึกหลักวิชาไว้ ตำราเล่มแรกของครูมนตรี ตราโมท คือ หนังสือดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาการ อีกเล่มหนึ่งคือศัพท์สังคีต ซึ่งใช้สอนอยู่ทุกวันนี้ ต่อมาท่านได้เขียนบทความเชิงวิชาการขึ้นอีกมากมายอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาระดับ

2.3 ครูมนตรี ตราโมท เป็นนักพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย ท่านได้จัดทำหลักสูตรของโรงเรียนนาฏศิลป์ ภาคศิลปศึกษา ทั้งหมด และได้ร่วมวางแผนในการปรับปรุงหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นที่ปรึกษาด้านการวางหลักสูตร สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย

ระดับปริญญาบัณฑิตและมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แนวคิดที่สำคัญในการวางหลักสูตรก็คือ หลักสูตรศิลปศึกษาจะต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อีกแนวคิดหนึ่งคือการจะเป็นครูได้ต้องเป็นศิลปินก่อน หรือกล่าวได้ว่า เมื่อเป็นศิลปินแล้ว ถ่ายทอดได้จึงจะเป็นครู ท่านจะคัดค้านความเห็นที่ว่า "ครูศิลปะไม่ต้องมีฝีมืออะไรก็ได้เพราะเป็นครู" แนวคิดของท่านก็เป็นที่ยอมรับ ดังจะเห็นได้จากในระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น การเรียนจะเน้นทางภาคปฏิบัติ มุ่งสู่ความเป็นศิลปิน ส่วนชั้นกลางและชั้นสูงจะเริ่มสอนวิชาการศึกษาแทรกเข้าไปเพื่อเตรียมการเป็นครู

กลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มนี้มีจำนวนมากมาหลายรุ่น ผู้ที่เรียนสำเร็จแล้วได้รับบรรจุเข้าเป็นศิลปินในกรมศิลปากร เป็นครูสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ ในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนก็มีมาก แต่ก็ยังไม่เพียงพอ บุคคลเหล่านี้รับสืบทอดวิชาการจากครูมนตรี ตราโมท แล้ว ได้ถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังต่อไปอย่างกว้างขวาง และใช้ตำราของท่านเป็นหลักในการสอนจนทุกวันนี้

3. กลุ่มกรมศิลปากร เป็นกลุ่มศิลปินนักดนตรีไทยและนาฏศิลป์ระดับอาชีพที่ผูกพันใกล้ชิดกับครูมนตรี ตราโมท อย่างมากและยาวนาน มีพื้นฐานความรู้ดีพอสมควรแล้ว และได้รับการถ่ายทอดทางด้านกาาเขียนบท การบรรจุเพลง และการต่อเพลง เป็นหลัก

3.1 ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้ริเริ่มการสอนวิธีการเขียนบทเพราะไม่เคยมีอยู่ในหลักสูตรใด ๆ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ บทที่ใช้ในการแสดงก็มีหลายรูปแบบ ยากง่ายต่างกัน เช่น บทโขน บทละคร บทละครวิบุย บทละครโทรทัศน์ บทร้องในโอกาสต่างๆ เป็นต้น ท่านได้ใช้วิธีวิชาเฉพาะตัว โดยยึดวิธีการสอนแบบไทยโบราณเป็นหลักในการถ่ายทอดวิธีการเขียนบทอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปหายาก เริ่มจากให้ผู้เรียนเขียนบทตามคำบอก หรือให้คัดลอกบท จากนั้นก็จะฝึกหัดแต่งบทร่วมกับท่าน ให้แต่งต่อจากที่ท่านแต่งค้างไว้บ้าง แต่งตามแนวที่ท่านให้บ้าง เช่น บทร้องในโอกาสสำคัญต่างๆ ผู้เรียนจะซึมซับความรู้ความชำนาญไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว เมื่อชำนาญมากขึ้นแล้วก็จะให้แต่งบทเอง และท่านจะคอยปรับปรุงแก้ไข ในยุคที่กรมศิลปากรได้พยายามฟื้นฟูโขน ละคร ดนตรี โดยจัดแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงละครอนศิลปากรเป็นประจำทุกปีนั้น ครูมนตรี ตราโมท มักได้รับมอบหมายให้นำบทของเก่ามาปรับปรุงดัดแปลงแก้ไขใหม่ให้เหมาะสม หรือแต่งบทขึ้นใหม่ตามความต้องการของผู้ชม การปรับปรุงบทโขนของกรมศิลปากรนี้ ท่านจะแบ่งออกเป็นองค์ แต่ละองค์อาจจะมืหลายตอนหลายฉาก ท่านจะมอบหมายให้

แต่ละคนไปเขียนคนละ 1-2 ตอน โดยบอกแนวทางการเขียนให้ หากเป็นองค์ที่ยากหรือสำคัญ ท่านจะเขียนเอง หลังจากนั้นท่านจะตรวจกับบทและบรรจุเพลง ทั้งนี้ในการมอบหมายงานให้ทำแต่ละชิ้น ท่านจะต้องพิจารณาประกอบด้วยว่า ผู้เรียนคนใดมีความสามารถหรือถนัดการเขียนบทแบบไหนและมีศิลปะนิสัยอย่างไร จะเห็นได้ชัดว่า ครูมนตรี ตราโมท ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะตรวจแก้ไข และทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้เรียนจะเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก หรือจากประสบการณ์ตรง ประกอบกับศึกษาผลงานของท่านเพิ่มเติม ก็สามารถเขียนบทได้ ด้วยวิธีการสอนที่มีลักษณะเฉพาะตัวนี้ ท่านได้สร้างนักเขียนบทขึ้นใหม่หลายคนหลายรุ่น ผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังและได้รับคำชมเชยจากท่านว่าเขียนบทได้ดีกว่าท่านก็คือ เสรี หวังในธรรม นอกจากจะสืบทอดการเขียนบทแล้ว ยังมีผู้นำวิธีการสอนของท่านไปใช้อีกด้วย

3.2 เมื่อเขียนบทเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการบรรจุเพลง การเลือกเพลงมาใช้ให้เหมาะกับบทแต่ละตอนนั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมากและยากอย่างยิ่ง ครูมนตรี ตราโมท เป็นนักบรรจุเพลงที่สามารถสืบทอดและรักษาแบบแผนปฏิบัติตามโบราณไว้ได้ และยังเป็นผู้ริเริ่มรูปแบบการบรรจุเพลงแนวใหม่ให้เหมาะกับยุคสมัยได้อย่างดีอีกด้วย ซึ่งถือเป็นความสามารถเฉพาะตัวของท่านอย่างแท้จริง เพราะน้อยคนนักที่จะทำได้เช่นนี้ ในหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์สมัยก่อนจะสอนเรื่องการบรรจุเพลงแทรกไว้ในภาคทฤษฎี แต่ปัจจุบันเปิดสอนเป็นวิชาบังคับ ชื่อวิชา "การบรรจุเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์" ส่วนในทางปฏิบัตินั้น ครูมนตรี ตราโมท ได้ใช้วิธีวิทยาเฉพาะตัว โดยยึดวิธีการสอนแบบไทยโบราณในการสอนบรรจุเพลง เริ่มจากอธิบายหลักการตอบข้อซักถามต่าง ๆ แล้วให้ผู้เรียนทดลองบรรจุเพลงลงในบท จากนั้นก็ลองปฏิบัติจริงตามบท เช่น ร้อง ร้อง บรรเลงกับผู้แสดง ถ้าเห็นว่ายังไม่เหมาะสมก็เปลี่ยนเพลงใหม่ ขึ้นสุดท้ายคือเลือกเพลงที่เหมาะสมกับบทมากที่สุดนำออกแสดง บางครั้งผู้เรียนต้องเสียเวลามากในการเลือกเพลงหรืออาจจะต้องคิดแต่งเพลงขึ้นใหม่ แต่ท่านสามารถจะแนะนำได้ทันที ให้ใช้เพลงนั้นเพลงนี้ อย่างเหมาะสม วิธีการสอนดังกล่าว ครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะ บอกกล่าว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการลองผิดลองถูกเป็นสำคัญ และผู้เรียนเหล่านี้จะต้องมีพื้นฐานความรู้เรื่องเพลงไทยมาดีพอสมควรแล้ว นอกจากนั้นยังได้นำวิธีการบรรจุเพลงแบบใหม่ของท่านไปใช้กันแพร่หลายด้วย

3.3 เมื่อเขียนบทและบรรจุเพลงเสร็จแล้วก็จะต้องมีการต่อเพลง ครูมนตรี ตราโมท ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องเพลงต่าง ๆ ให้แก่ศิลปินในกองการสังคีตและครู

ครูวิชาภาษาไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ไว้มากมาย มีทั้งเพลงเก่าและเพลงใหม่ที่ท่านแต่งขึ้นสำหรับใช้ในการแสดงโอกาสต่าง ๆ ซึ่งมักจะเป็นเพลงประกอบระบำ แต่เดิมมาวิธีการต่อเพลงของครูมนตรี ตราโมท ใช้วิธีเดียวกับที่โบราณจารย์ใช้สืบทอดกันมา ท่านมักบอกท่านเองด้วยปากเป็นส่วนมาก แสดงให้ดูเป็นส่วนน้อย เพราะผู้เรียนล้วนเป็นศิลปินชั้นครูทั้งนั้น ภายหลังท่านเชี่ยวชาญการอ่านและเขียนโน้ตสากลมากขึ้น เพลงที่ท่านแต่งใหม่เขียนเป็นโน้ตสากลทั้งสิ้น ท่านจึงริเริ่มต่อเพลงโดยใช้โน้ตสากล เป็นการพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันสมัยและคล่องตัวยิ่งขึ้น ท่านจะมานั่งหน้าวง กางโน้ตบอกท่านเองเพลงด้วยปาก เพราะศิลปินชั้นครูรุ่นเก่า ๆ อ่านโน้ตสากลไม่ได้ เมื่อท่านชราภาพมากแล้ว ท่านจะส่งโน้ตเพลงให้กับนักดนตรีที่อ่านโน้ตได้ไปบอกเพลงแทน จากนั้นท่านจะมานั่งฟังและปรับวงอีกครั้งหนึ่ง ตรงไหนเป็นทางบังคับ ท่านจะบอกให้ตีตามโน้ต เพื่อรักษาลักษณะของเพลงตามความประสงค์ของผู้แต่งไว้ ซึ่งท่านได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ท่านได้กล่าวเตือนผู้ที่ "พิกลักจำ" เพลงของท่านว่า ให้จดจำอย่างละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ รักษาลีลาหรือท่านเองเพลง มิให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความประสงค์ของผู้แต่ง

การต่อเพลงโดยใช้โน้ตสากลทำให้ท่านแตกต่างจากครูดนตรีไทยอื่น ๆ ในสมัยนั้น แต่ท่านมิได้ใช้โน้ตสอนเพียงอย่างเดียว ท่านจะต้องบอกเทคนิคทางเครื่องดนตรีนั้น ๆ เพิ่มเติม พร้อมกับอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับจริยธรรม คติความเชื่อ จารีตประเพณีที่ขัดต่อกันมาแต่โบราณด้วย เพราะการเรียนศิลปะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ครูต้องแนะนำอย่างละเอียดลออ

ในการต่อเพลงให้กับนักเรียนก็เช่นกัน ครูมนตรี ตราโมท จะร้องให้ฟังทีละวรรค ผู้เรียนร้องตามและจดจำให้แม่นยำ ท่านจะสอนตัวต่อตัว แต่ถ้าเป็นเพลงเถา ก็มักสอนเป็นกลุ่ม ถ้าเป็นเพลงที่ท่านแต่ง ท่านจะกางโน้ตของท่านซึ่งเขียนเป็นโน้ตสากล ร้องให้ฟัง แล้วให้ผู้เรียนร้องตาม หากเป็นเพลงจำพวกประเภทระบำ จะต่อทางร้องพร้อมกับบรรเลงดนตรีไปด้วย เพราะต้องสอดร้องไปกับดนตรี

จะเห็นได้ว่า วิธีการต่อเพลงของท่านให้แก่แก่นักดนตรีและนักเรียน เป็น "วิธีวิทยาเฉพาะตัว" โดยยึดหลักวิธีการสอนแบบไทยโบราณ

นอกจากการสืบทอดเรื่องเพลงไทย โดยเฉพาะเพลงที่ท่านแต่งใหม่มากมายแล้ว ยังมีผู้นำแนวการแต่งเพลงของท่านไปสร้างสรรค์เพลงใหม่อีกหลายเพลง

จะเห็นได้ชัดว่า กลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มนี้เป็นศิลปินอาชีพชั้นครู ได้สืบทอดศิลปวิทยาการที่สำคัญๆ ไว้หลายด้าน จึงเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

แขนงนี้ให้คงอยู่คู่ชาติต่อไป

4. กลุ่มผู้ประกอบพิธีไหว้ครู เป็นกลุ่มผู้สืบทอดที่ครูมนตรี ตรีโหมท ได้คัดเลือกมาอย่างถูกต้องตามแบบแผนจารีตที่บิดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เพื่อที่จะประสิทธิ์ประสาทให้บุคคลเหล่านี้ เป็นผู้อ่านโองการหรือเป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ซึ่งกลุ่มนี้มีอยู่เพียง 8 ท่านเท่านั้น ครูมนตรี ตรีโหมท ได้รับการครอบประสิทธิ์ประสาทอย่างถูกต้องตามแบบแผนโบราณจากครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูคนตรีไทย 2 ท่าน คือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และยังได้รับพระราชทานครอบเป็นประธานไหว้ครูโขน-ละครจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิบุตติ คุณวุฒิ คุณธรรม และบารมีครบถ้วน อันควรแก่การยกย่องและเคารพบูชาอย่างสูง และเป็นศิลปินท่านแรกที่ประกอบพิธีไหว้ครูได้ทั้งดนตรีไทยและโขน-ละคร ท่านได้ทำหน้าที่นี้ให้แก่หน่วยงานของรัฐและเอกชน สถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ติดต่อกันประมาณ 40 ปี ด้วยความอดทนและเคร่งครัดตามแบบแผนของราชสำนัก

ท่านได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องนี้ไว้ 3 ด้าน คือ การเตรียมการไหว้ครูคนตรีไทย ขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้ครู และข้อควรประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ ๑ ในขั้นตอนการประกอบพิธีนั้น ท่านดำเนินการตามแบบแผนเดิม และได้ปรับปรุงสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยยังคงหลักการเดิมไว้ได้ เช่น คำกล่าวโองการบูชาครู ท่านได้เรียบเรียงขึ้นใหม่จากของเก่าที่ได้รับมาจากครูทั้งสองท่าน ทำให้อ่านง่าย กล่าวได้ตามกึ่งง่าย และสื่อความหมายครบถ้วน ไว้ได้ทั้งในพิธีไหว้ครูคนตรีไทยและครูโขน-ละคร พร้อมกับกำหนดเพลงหน้าพาทย์กำกับคาถาแต่ละบทไว้ด้วย นอกจากนี้ ท่านได้ปรับปรุงวิธีการเจิมโดยนำคติความเชื่อของชาวอินเดียมาปรับใช้อย่างเหมาะสม และในพิธีครอบ ท่านริเริ่มใช้ฉิ่งครอบที่ศีรษะสำหรับการเวียนเครื่องสายและคีตศิลป์ รวมทั้งได้นำพิธีกรรมของสงฆ์มาปรับใช้ในการครอบหมู่ ครั้งละประมาณ 10-20 คน ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วเนื่องจากท่านชราภาพมากแล้ว

วิธีการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ ท่านได้ใช้ "วิธีวิทยาเฉพาะตัว" โดยยึดหลักวิธีการสอนแบบไทยโบราณอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันโดยตลอด ท่านจะสอนภาคทฤษฎีและต่อด้วยภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีนั้น เริ่มจากคัดลอกโองการบูชาไหว้ครู แล้วให้ท่องจำฉบับที่ท่านเรียบเรียงใหม่ จากนั้นท่องให้ท่านฟัง และซักถามรายละเอียดเพิ่มเติม ส่วน

ภาคปฏิบัติ ท่านจะให้ผู้เรียนติดตามไปสังเกตการประกอบพิธีไหว้ครูของท่านในที่ต่าง ๆ ประมาณ 2 ปี ท่านจึงให้ผู้เรียนประกอบพิธีไหว้ครูจริงและท่านเป็นผู้สังเกตการณ์ หลังจากเสร็จพิธีแล้ว ท่านจะสอน ชี้นำข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขและตอบข้อซักถามต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ปฏิบัติเช่นนี้ครบ 3 ครั้งแล้ว เมื่อท่านเห็นว่ากระทำถูกต้องแบบแผนแล้ว ท่านจึงมอบภาระนี้ให้สืบทอดต่อไป จะเห็นได้ว่า วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการสอนเฉพาะตัวที่มีขั้นตอนละเอียดอ่อนมาก และใช้เวลานานพอสมควรกว่าจะเจริญรอยตามครูได้ และไม่มีครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูท่านใดถ่ายทอดได้เช่นนี้

กลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มนี้ มีทั้งหมด 8 ท่าน แบ่งออกเป็น 3 รุ่น คือ
รุ่นแรก คือ ครูประสิทธิ์ ถาวร ได้รับครอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู
คนตรีไทย ท่านยังได้รับครอบจากครูท่านอื่นด้วย และได้ถือปฏิบัติตามแบบแผนของหลวงประดิษฐ์
ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นหลัก

รุ่นที่ 2 มี 2 ท่าน คือ ครูศิลป์ ตราโมท และครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ
ทั้งสองท่านได้รับครอบพร้อมกัน 2 ครั้ง ครั้งแรกได้รับครอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูคนตรีไทย
ครั้งที่สอง ได้รับครอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน-ละคร ผ่านการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาค
ปฏิบัติครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ปัจจุบันทำหน้าที่ประกอบพิธีไหว้ครูให้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ
และหน่วยงานต่าง ๆ นับว่าทั้งสองท่านสืบทอดพิธีไหว้ครูตามแบบแผนของครูมนตรี ตราโมท ไว้
ได้อย่างมั่นคง

รุ่นที่ 3 มี 5 ท่าน คือ ครูสังเวียร ทองคำ ครูบงยศ วรรณมาศ
ครูณัฐพงศ์ โสวัตร ครูบุญช่วย โสวัตร และครูธงชัย ถาวร ได้รับครอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู
คนตรีไทย เมื่อปีพ.ศ. 2537 ขณะนี้ทุกท่านผ่านการเรียนเฉพาะภาคทฤษฎีแล้ว กำลังศึกษาภาค
ปฏิบัติต่อไป การครอบประสิทธิ์ประสาทรุ่นที่ 3 นี้ ทำให้มั่นใจได้ว่าแบบแผนของการประกอบพิธี
ไหว้ครูจะได้รับการสืบทอดเป็นมรดกล้ำค่าและเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติได้อีกนานเท่าที่นานโดยไม่มี
การขาดตอน

จะเห็นได้ชัดว่า ในฐานะผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ครูมนตรี ตราโมท ได้ทำหน้าที่
ทั้งสืบทอด อนุรักษ์ พัฒนา เผยแพร่ และถ่ายทอด อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์แบบ ยากที่จะหาผู้ใด
เสมอเหมือน

5. กลุ่มประชาชนทั่วไป เป็นกลุ่มผู้สืบทอดที่ได้เรียนรู้ศึกษาด้วยตนเองจาก ผลงานของครูมนตรี ตราโมท ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ โน้ตสากล แผ่นเสียง วิทยุกระจายเสียง สิ่งพิมพ์ จึงเรียกได้ว่าท่านเป็น "ครูทักลักจา" ของผู้สืบทอดกลุ่มนี้

5.1 การใช้โน้ตสากลในการถ่ายทอดเพลงไทย

ในปีพ.ศ. 2473-2475 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ตราภราชาอนุภพ นายกราชบัณฑิตยสภา ได้ทรงริเริ่มงานบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล เพื่อเก็บรักษาเพลงไทยให้เป็นหลักฐานมิให้สูญไป งานนี้เป็นงานใหญ่ที่ระดมผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมพิพาทย์และ โขนหลวงและกองเครื่องสายฝรั่งหลวงมาร่วมกันจัดทำ มีหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นหัวหน้าฝ่ายผู้บอกเพลง พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) เป็นหัวหน้าฝ่ายจดบันทึกโน้ตสากล ครูมนตรี ตราโมท ซึ่งอยู่ในวัยเพียง 30 ปี ก็ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บอกเพลงทางระนาดทุ้มด้วย ต่อมางานนี้ก็ต้องหยุดชะงักไป เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

ระหว่างปีพ.ศ. 2479-2485 กรมศิลปากรได้ริเริ่มการบันทึก เพลงไทยเป็นโน้ตสากลขึ้นมา สามารถบันทึกเพลงไว้ได้ 475 เพลง แต่เพลงที่ผ่านการตรวจสอบ และบันทึกไว้ครบทุกแนวมีอยู่เกือบ 100 เพลง งานครั้งนี้จัดทำเป็นระบบอย่างดี มีคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแก้ไข ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้บอกท่านเองเพลงระนาดทุ้มเช่นเดิมและยังเป็นการตรวจสอบด้วย บางเพลงท่านเป็นผู้จดโน้ตสากลทางนึ่งเองใหญ่เอง

ครูมนตรี ตราโมท ได้นำแนวพระตำริมาประยุกต์ใช้โดยบันทึก เพลงไทยทั้งท่านเองเพลงและทางร้องเป็นโน้ตสากล ที่เรียกว่าโน้ตกลาง ใช้บรรเลงได้กับทุก เครื่องมือ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญ จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุน ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มออกเผยแพร่ ชื่อว่า โน้ตเพลงไทย เล่ม 1

5.2 แผ่นเสียง

ในยุคที่เทคโนโลยีสมัยใหม่จากต่างประเทศเริ่มแพร่หลายเข้ามา ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2474 ราชบัณฑิตยสภาก็ได้ริเริ่มงานบันทึกเพลงไทยลงแผ่นเสียงเพื่อ เก็บรักษาเพลงไทยและเผยแพร่สู่ประชาชน ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้คัดเลือกเพลงและได้แต่ง เพลงใหม่รวมทั้งบทร้องขึ้นหลายเพลง ซึ่งเพลงหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ท่านมาก คือ เพลง โสมส่องแสง ผู้บรรเลงในครั้งนั้นล้วนเป็นข้าราชการในกองมหรสพทั้งสิ้น ม.จ.หญิงพัฒนาบุ ตีศกุล เป็นผู้ควบคุมวงอย่างพิถีพิถัน ละเอียดลออ สามารถบันทึกเพลงไว้ได้ถึง 140 แผ่น และส่งไปทำ

แผ่นจริงยังประเทศเยอรมัน ต่อมางานนี้ก็คือนอกชุดจะวิ่งไปโดยปริยาย เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลง การปกครอง ต้นฉบับแผ่นเสียงที่อยู่ในประเทศเยอรมันก็ถูกทำลายด้วยภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมในรูปแบบของแผ่นเสียงไม่เป็นผลสำเร็จ อันเป็นผลกระทบจากอิทธิพลของการเมืองและการปกครอง อย่างไรก็ตาม ครูมนตรี ตราโมท ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องเพลงทั้งหลายเหล่านี้ไว้แล้ว เพราะท่านมีความจำดีเลิศและผ่านการฝึกซ้อมมาจนเชี่ยวชาญ

ภายหลังท่านได้สืบทอดแนวคิดดังกล่าวโดยจัดทำแผ่นเสียงของ กรมศิลปากรออกมาหลายชุดด้วยกันเป็นผลสำเร็จอย่างงดงาม ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้คัดเลือก เพลงและควบคุมการอัดเสียงซึ่งจัดทำในระหว่างพ.ศ. 2501-2514 แผ่นเสียงแต่ละชุดนี้ ได้รับความสนใจจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทำรายได้ให้แก่กรมศิลปากรเป็นอันมาก นับว่า ครูมนตรี ตราโมท ได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยนั้นในการถ่ายทอดความรู้และความบันเทิง ไปสู่มวลชนอย่างกว้างขวางและได้ผลดียิ่ง

วิธีการถ่ายทอดความรู้เรื่องเพลงไทยโดยใช้แผ่นเสียงเป็นสื่อก่อให้เกิด ผลดีหลายประการ คือ เป็นการธำรงรักษาเพลงไทยดั้งเดิมไว้มิให้สูญหายไปจากความทรงจำ เป็นการเผยแพร่เพลงไทยไปสู่นานาชาติซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาแก่ประเทศไทย เป็นการยกระดับผู้ฟังให้มีโอกาสได้ฟังเพลงไทยที่มีความไพเราะจากนักดนตรีฝีมือเยี่ยม ทำให้ประชาชน เข้าถึงสุนทรียภาพแห่งศิลปการดนตรีได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้ว ยังมีผู้สืบทอดนำเพลงเหล่านี้ไป แต่งใหม่เป็นแบบไทยสากล หรือที่เรียกว่า สังคีตประยุกต์ และอัดเสียงลงบนแถบบันทึกเสียง เป็น ที่แพร่หลายอย่างกว้างขวางเรื่อยมาจนทุกวันนี้ และปัจจุบันก็ได้อัดเสียงลงบนแผ่นซีดีด้วยเช่นกัน

5.3 วิทยุกระจายเสียง นับตั้งแต่ยุคแรกที่ประเทศไทยมีวิทยุ กระจายเสียงเกิดขึ้น ครูมนตรี ตราโมท ได้ใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ความรู้และให้ความบันเทิงแก่กลุ่มประชาชนทั่วไปติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 40 ปี รายการที่ ท่านผลิตขึ้นเองในนามคณะศรีศิลป์นั้นมีทั้งประเภทสารบันเทิง ได้แก่ รายการเพลงไทย รายการ ละครวิทยุ รายการขับร้องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น และประเภทส่งเสริมการศึกษา ให้ความรู้ ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ ได้แก่ รายการอธิบายเพลงไทย รายการบรรยายประกอบเพลงไทย รายการอธิบายนาฏศิลป์ไทย เป็นต้น ดังรายละเอียดในบทที่ 3 และบทที่ 7 ในรายการละครวิทยุ ซึ่งท่านเป็นผู้เขียนบทและร่วมแสดงด้วยนั้น ถ้านำเสนอเป็นนิทาน ท่านจะคำนึงถึงคติของเรื่องเป็น

สำคัญ และมักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ฉะนั้นประชาชนที่รับฟังย่อมจะได้ทั้งอรรถรส ความสนุกสนาน และคติสอนใจ ส่วนรายการขับร้องในโอกาสต่าง ๆ ท่านจะแต่งบทร้องที่เหมาะสมกับโอกาสนั้น ๆ ให้ความรู้ทั่วไป หรือปลุกฝังค่านิยมต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐ และกล่อมเกล่าจิตใจของผู้ฟังไปด้วย

อย่างไรก็ดี ครูมนตรี ตราโมท เห็นว่า สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบัน เช่น แถบบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ ช่วยให้การเรียนการสอนสะดวกสบายขึ้นกว่าสมัยก่อน แต่ก็ต้องใช้ด้วยความไม่ประมาท โดยเฉพาะการใช้แถบบันทึกเสียง ทำให้ผู้เรียนสมัยนี้คิดว่าง่าย ไม่ต้องจดจำมาก หรือผู้เรียนบางคนมักต่อเพลงเองจากแถบบันทึกเสียง จึงขาดความละเอียดอ่อน ขาดความไพเราะ ท่านเห็นว่าการศึกษาศิลปะจำเป็นต้องมีครูสอนหรือชี้แนะให้อย่างละเอียดลออ ทุกแง่มุม ผู้เรียนจึงจะเข้าใจและเกิดความซาบซึ้งในความงดงามแห่งศิลปะนั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนควรรใช้สื่อต่าง ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม เช่น เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน เพื่อใช้เพิ่มพูนความรู้ หรือทบทวนบทเรียน เป็นต้น

5.4 สิ่งพิมพ์

ครูมนตรี ตราโมท ได้ผลิตงานเขียนไว้มากมายหลายรูปแบบ ได้แก่ บทกวี บทความ บทร้อง บทวิทยุกระจายเสียง บทโทรทัศน์ เป็นต้น งานเขียนเหล่านี้ลงพิมพ์ในหนังสือต่าง ๆ หลายประเภท เฉพาะที่สำคัญมีดังนี้

5.4.1 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ท่านเขียนคำอธิบายศัพท์ทั้งหมด 73 คำ มีคำที่แปลก ๆ ซึ่งน้อยคนที่จะรู้จัก หรือเรื่องราวที่ค้นหาจากแห่งอื่นได้ยาก ครอบคลุมเนื้อหาทางด้านดุริยางคศิลป์และนาฏศิลป์ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับชื่อเพลงและเครื่องดนตรี ข้อมูลละเอียด ถี่ถ้วน น่าเชื่อถือ ควรแก่การใช้อ้างอิง ท่านได้เขียนติดต่อกันเป็นเวลายาวนานถึง 38 ปี (พ.ศ. 2498-2535) อีกเล่มหนึ่งคือ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านได้เขียนเรื่อง "ดนตรีไทย" ลงพิมพ์ในเล่มที่ 1 เนื้อหา มีความง่ายตามระดับของผู้อ่าน ในระดับสูงนั้นท่านแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อ คือ เครื่องดนตรี เพลงดนตรีไทย วิธีบรรเลง และเรื่องเบ็ดเตล็ด และเขียนเรื่อง "นาฏศิลป์ไทย" ในเล่มที่ 13 เนื้อหาครอบคลุมนาฏศิลป์ทั้งหมด เช่น ทำรำแม่บท ประเภทของการแสดงที่ใช้ท่ารำ ชนิดของละคร ความหมายของโขน ละครที่ได้รับวัฒนธรรมตะวันตก

5.4.2 วารสาร ได้แก่ วารสารศิลปากร ท่านเขียนบทความ 75 เรื่อง ในช่วงพ.ศ.2491, 2496, 2500-2512 บทความชุดใหญ่คือ คำอธิบายเพลงประกอบ ไม้ตาสากล จำนวน 58 เรื่อง ซึ่งทรงคุณค่ามากและเป็นต้นกำเนิดของหนังสือเกี่ยวกับเพลงไทย หลายเล่ม ภายหลังกรมศิลปากรได้นำส่วนแรกมารวมเล่ม ชื่อว่า ไม้ตาสากล เล่ม 1 และจะได้ จัดทำเล่ม 2 และเล่ม 3 ต่อไป เพลงเหล่านี้ล้วนมีความไพเราะ และบางเพลงเป็นเพลงที่ท่าน แต่งเอง เช่น แขกต้อหม้อ โสมส่องแสง อีกเล่มหนึ่งคือ วารสารกะดังทอง ท่านเขียนเรื่อง "ดุริยศาสตร์" ในรูปแบบของจดหมายจากอาถึงหลาน รวม 51 ฉบับ ระหว่างปีพ.ศ. 2497-2499 สอนเรื่องดนตรีไทยไว้อย่างน่าสนใจมาก

5.4.3 หนังสือหรือบทความที่พิมพ์เผยแพร่ในวารสารต่าง ๆ งานเขียนของท่านที่รวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือนั้นมีไม่น้อยกว่า 25 เรื่อง ให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติทางนาฏดุริยางคศิลป์ ได้แก่ ศัพท์สังคัม การละเล่นของไทย เพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สามชั้น ฟังและเข้าใจเพลงไทย ลิลิตอิหร่านราชธรรม หลายระสูรวบรวมบทประพันธ์ของมนตรี ม.ต.ปภิกขณินท์ หนังสือเกี่ยวกับนิทานประวัติศาสตร์ประกอบสังคัมที่ท่านแต่งขึ้น ได้แก่ เจติย์ ไชยมงคล เจติย์เจ้าอ้ายเจ้าอยู่ปราบธรรมเสถียร เป็นต้น ส่วนที่เหลืออีกจำนวนไม่น้อย กระจัดกระจายอยู่ในหนังสือต่าง ๆ เฉพาะบทความมีจำนวนไม่น้อยกว่า 50 เรื่อง ครอบคลุม เนื้อหาทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์และเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง บทความที่ลงพิมพ์ในหนังสือ อนุสรณ์งานศพมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท คือ บทความที่เกี่ยวกับผู้วายชนม์ กับ บทความที่เกี่ยวกับนาฏดุริยางคศิลป์ บทความที่เกี่ยวกับผู้วายชนมนั้นถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ บอกเล่าเรื่องราวและบุคคลสำคัญในอดีต ซึ่งล้วนแต่เป็นครูโจน ครูละคร ครูดนตรีไทย และ ครูดนตรีสากลที่มีชื่อเสียงและเคยร่วมงานกับครูมนตรี ตราโมท มาแล้วทั้งในกรมมหรสพและกรม ศิลปากร เนื้อหาของบทความเหล่านี้ ทำให้คนรุ่นหลังได้ทราบถึงคุณค่าความดีของครูบาอาจารย์ ทั้งหลาย และยังชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมไทย อิทธิพลทางการเมืองการปกครองที่มีต่อศิลปวัฒนธรรม ไทย รวมทั้งการถ่ายทอดดนตรีและนาฏศิลป์ไทยตามแบบแผนโบราณในรัชสมัยต่าง ๆ ส่วนบทความ ที่เกี่ยวกับนาฏดุริยางคศิลป์ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ หนังสือที่ระลึกในงานต่าง ๆ หรือโอกาสพิเศษต่าง ๆ อยู่ไม่น้อย บางเรื่องได้รับการพิมพ์ซ้ำหลายครั้งหลายวาระด้วยกัน ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะในวงการการศึกษา ดังจะเห็นได้จากมีบทความ ของท่านหลายเรื่องลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาและมีชมรมศึกษา

งานเขียนมากมายหลายประเภทที่ครูมนตรี ตราโมท สร้างสรรค์นี้ อ่านพบ
 สรรพความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ศิลปะระดับท้องถิ่นไทยไปจนถึงระดับ
 นานาชาติ จึงถือได้ว่าเป็นมรดกของชาติที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาแห่งบรรพบุรุษไทย และเป็นทรัพย์สิน
 ทางปัญญาที่ประมาณค่ามิได้ ซึ่งยากที่จะมีใครเขียนไว้เป็นหลักฐานมากมายถึงเพียงนั้น

หลักทั่วไปในการสอนของครูมนตรี ตราโมท

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปหลักทั่วไปในการสอนของครูมนตรี ตราโมท

ได้ดังตารางที่ 12

กล่าวโดยสรุป ครูมนตรี ตราโมท เป็นครูคนตรีไทยที่มีวิถีชีวิตทั้งในการสอน
 และการสร้างองค์ความรู้ให้ทันสมัยด้วย

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 สรุปหลักทั่วไปในการสอนของครูมนตรี ตราโมท ที่เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน
ผู้เรียน การสอน และกลวิธีสอน

เนื้อหาหรือ เรื่องที่สอน	ผู้เรียน	การสอน	กลวิธีสอน
1. สอนจากง่ายไปหายาก เป็นลำดับ	1. สอนตามความต้องการของ	1. สอนมุ่งเนื้อหา ให้นำไปปฏิบัติได้	1. ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง
2. สอนจากประสบการณ์ตรง	ผู้เรียน	2. สอนด้วยความ	2. มีอุปมาคัดเลือก
3. สอนอย่างมีเหตุผล น่าเชื่อถือ	2. ปรับวิธีสอนให้ เหมาะกับผู้เรียน	เคารพ คือ ตั้งใจ สอน อุดหนุน เตรียม	คนและปฏิบัติ
4. สอนตรงตามเนื้อหา ขยายหรือย่อความได้ เหมาะกับเวลาหรือ เนื้อที่อื่นจำกัด โดย รักษาใจความสำคัญ ไว้ได้ครบถ้วน	3. คำนึงถึงความ พร้อมของผู้เรียน	การสอน ตรงเวลา	3. ใช้สื่อการสอน ทางไกล
	4. ให้ผู้เรียนทำ ด้วยตนเอง	3. ใช้ภาษาสุภาพ เข้าใจง่าย แนะนำ ช่วยเหลือ ไม่กล่าว ตำหนิให้ท้อแท้	4. สาธิตให้ดู เป็นตัวอย่าง
	5. ถามตอบปัญหา ร่วมกัน		5. ยกอุทาหรณ์ หรือตัวอย่าง ประกอบ
			6. เปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย
			7. ใช้ละครวิทยุ การเล่านิทาน เพลงไทย เป็นเครื่องมือ สอนคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่างๆ

๑.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

๑.๒.๑ ความเป็นปุชนิยบุคคลของครุมนตรี ตราไมท

ครุมนตรี ตราไมท มีคุณลักษณะหลายประการที่ทำให้ท่านเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธาในคำสอน และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของเหล่าศิษย์และมหาชนมาโดยตลอด ดังนี้

๑.๒.๑.๑ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ทันโลก ทันเหตุการณ์ รักการอ่านและค้นคว้า

๑.๒.๑.๒ กตัญญูรู้คุณ แม้เป็นครูพักลักจำ จะทดแทนคุณเสมอเมื่อมีโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแนบแน่นและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นอเนกประการอย่างหาที่สุดมิได้

๑.๒.๑.๓ ค้ำจุนเหล่าศิษย์ ติดตามเผ่าดู ชักนำสู่สิ่งดีงาม บกป้องศิษย์ แม้ศิษย์ตีกว่าตน เป็นที่พึ่งทุกเมื่อ เอื้ออาทรสม่ำเสมอ คอบชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของศิษย์ หรือของสถาบัน ภาคภูมิใจกับความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มผู้สืบทอดหรือความรุ่งเรืองเฟื่องฟูแห่ง ศิลปวัฒนธรรมไทย

๑.๒.๑.๔ ผลผลิต เป็นเลิศ ตลอดชีวิตสร้างทั้งศิลปินและศิลปะดีเด่น มากมาย เป็นที่ยอมรับในประเทศและนานาชาติ

๑.๒.๑.๕ เจริญพุทธธรรม ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นแบบอย่างที่ดีตาม ครรลองแห่งพุทธธรรม มีจรรยาบรรณ เคารพต่อสิทธิและผลงานของผู้อื่น ไม่แอบอ้างผลงานผู้อื่น มาเป็นของตน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนทั่วไปโดยใช้ละครหรือนิทานเป็นสื่อ

๑.๒.๑.๖ เลิศล้ำวิชา เชี่ยวชาญหลายศาสตร์ ประสาทวิชาชั้นสูงทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์

๑.๒.๑.๗ บารมี เบี่ยมล้ำ เป็นที่ยำเกรง ในฐานะครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ดนตรีไทยและโขน-ละครผู้ถึงพร้อมด้วยวิบุลยและคุณวุฒิสถู่งยิ่ง เป็นที่ยกย่องทางสังคมในฐานะต่างๆ

๑.๒.๑.๘ อุทิศตนเพื่อศาสตร์ เพื่อจรรโลงโลกด้วยศิลปะอันสูงค่าทางจิตใจ และคงความเป็นไทยที่ยั่งยืน

9.2.2 อัจฉริยภาพของครุมนตรี ตราโมท

ภาพลักษณ์ของครุมนตรี ตราโมท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของท่านมีดังนี้

9.2.2.1 เป็นผู้บุกเบิกตำราวิชาการในสถาบันการศึกษา และผู้นำทาง

วิชาการในระดับสูง

9.2.2.2 เป็นต้นคิด ต้นแบบ สร้างสรรค์ศิลปะลีลาใหม่หลากหลายที่

เหมาะสม กลมกลืนกับแบบแผนเดิม

9.2.2.3 ไหวพริบ ปฏิภาณว่องไว รู้จักพลิกแพลง ปรับปรับใช้อย่างเฉียบแหลม

9.2.2.4 รู้จักหักล้างสิ่งตั้งงามทั้งหลายและเลือกมาใช้ได้อย่างแนบคาย

9.2.2.5 รู้จักฟัง สิ่งเกิด จดจำ อย่างถี่ถ้วนละเอียดลออ และแม่นยำมาก

9.2.2.6 ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์จนถึงขั้นปฏิบัติหน้าที่สืบแทนท่านได้

9.2.3 การนำพุทธธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิต

ครุมนตรี ตราโมท เป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมตลอดชีวิตของท่าน ท่านจะ

ไหว้พระ ไหว้ครู ทุกเช้าและก่อนนอนเป็นกิจวัตรประจำวัน ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและสมถะบนฐานของความรู้จักพอ ไม่โลภ ท่ามกลางสังคมโลกที่เปลี่ยนไปในเชิงนิยมวัตถุมากขึ้นทุกที แสดงให้เห็นว่า ท่านได้น้อมนำพุทธธรรมมาใช้ในวิถีชีวิตของท่านได้อย่างเหมาะสม ทำให้ท่านคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักการเลือกสรร แล้วนำมาผสมผสาน ท่านจึงสามารถปรับตัว ทนต่อเหตุการณ์เสมอ ไม่ว่าสถานการณ์ของบ้านเมืองหรือของโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร อาศัยสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด ปฏิภาณไหวพริบดี และประสพการณ์รอบด้าน บนพื้นฐานความคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือพุทธวิธี ครุมนตรี ตราโมท ได้ใช้การประนีประนอม เลือกสรรวิธีที่จะหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติให้มีรูปแบบใหม่ โดยไม่ทำลายคุณค่าต่าง ๆ อันบ่งบอกถึงคุณลักษณะโดดเด่นของความเป็นไทย ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของการยืดหยุ่นโดยใช้ปัญญาที่แนบคาย ประกอบกับการปรับตัวที่ดี จึงทำให้ท่านสามารถประคับประคองตัวอยู่ได้ด้วยดีท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยที่รุนแรง

การที่ครุมนตรี ตราโมท ประสบความสำเร็จดังงามในวิชาชีพ และในชีวิตของการเป็นครูศิลปินที่มีชื่อเสียงนี้ ก็เพราะท่านได้ดำเนินชีวิตโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 มาตลอด ซึ่งเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ดังจะเห็นได้จาก ขณะที่ท่านศึกษาวิชาสามัญในโรงเรียนที่จังหวัดสุพรรณบุรี ท่านได้เห็นบุคลิกลักษณะของครูที่ดี คือ ครูสวย เข้มพระค ทำให้ท่านประทับใจ เกิดฉันทะปรารถนาที่จะเป็นครูให้ได้ อาศัยความเพียรวิริยะในการเรียนรู้อย่างจริงจัง ตั้งใจฝึกฝนตนเองอย่างจริงจัง และวิมังสา ใช้ปัญญาไตร่ตรองแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ท่านก็สามารถเป็นศิลปินในราชสำนักที่มีชื่อเสียงได้ในที่สุด เมื่ออบรมตนดีแล้ว ท่านจึงได้เริ่มต้นชีวิตของการเป็นครู เป็นที่น่าสังเกตว่า ศิลปวิทยาการที่ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์นั้น ท่านได้กลั่นกรองมาจากความรู้และประสบการณ์ซึ่งสั่งสมมานาน และจากสมองอันชาญฉลาดของท่านเอง นอกจากนั้น ท่านมิได้ละเลยที่จะสอดแทรกการอบรมสั่งสอนให้ศิษย์ประพฤติดีมีคุณธรรมด้วย

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าแก่นแห่งพุทธธรรมได้ฝังแน่นอยู่ในใจของครุมนตรี

ตราโมท ตลอดเวลา

9.2.4 ผลงานที่มีคุณค่ามากมายหลายรูปแบบเกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครุมนตรี ตราโมท ภายใต้บริบทที่สำคัญ 2 ประการ คือ

9.2.4.1 ด้านกาลเวลา ครุมนตรี ตราโมท เป็นรอยต่อของอดีตกับปัจจุบัน

ครุมนตรี ตราโมท มีอายุยืนยาวนานถึงห้าแผ่นดิน คือ ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน รวมอายุได้ 95 ปี ท่านได้ผ่านประสบการณ์มาหลายยุคหลายสมัย นับตั้งแต่ยุคที่นาฏดุริยางคศิลป์เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในรัชกาลที่ 6 จนกระทั่งเสื่อมโทรมถึงที่สุด ในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปีพ.ศ. 2538 ท่านได้ซึมซับและสืบทอดความรู้ความเชื่อ แบบแผนจารีตประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันมาช้านาน และได้ถ่ายทอดมรดกของบรรพบุรุษนี้ให้แก่คนยุคปัจจุบันเป็นผลสำเร็จ ประกอบกับความตรงใจที่ดีเลิศ ท่านสามารถจดจำบุคคลและเรื่องราวในอดีตได้อย่างละเอียดลออ ลำดับเวลาและเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้อย่างดี คำบอกเล่าหรือข้อเขียนของท่านเผยให้คนรุ่นหลังได้เห็นภาพประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนยุคก่อนกับคนยุคนี้ อีกประการหนึ่งโบราณจารย์สมัยก่อนไม่ค่อยจะบันทึกหลักฐานหรือหลักฐานอะไรไว้ ตัวท่านจึงเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และเปรียบเสมือนตำราประวัติศาสตร์เล่มใหญ่ที่นักวิชาการทั้งหลายต้องการศึกษาค้นคว้า ยิ่งกว่านั้นเมื่อเทียบ

กับบุคคลวัยเดียวกันกับท่านแล้วก็ไม่มีใครมีประสบการณ์ด้านนี้มากมายเท่าท่าน ประสบการณ์ในชีวิตของท่านมีคุณค่าต่อการถ่ายทอดความรู้ไปยังอนุชนรุ่นหลังเป็นอันมาก เพราะในการสอนท่านจะสอนจากประสบการณ์ตรงที่ท่านได้รับ หรือยกมาเป็นอุทาหรณ์ประกอบคำอธิบาย รวมทั้งจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอดีตได้อย่างละเอียดลออ ชัดเจน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งครูในยุคนี้จะไม่สามารถสอนได้ลึกซึ้งเช่นนี้ เพราะขาดประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อยกว่า ด้วยเหตุนี้ การจากไปของท่านจึงเท่ากับว่าชาติได้สูญเสียรอยต่อแห่งกาลเวลาในอดีตกับปัจจุบันไปแล้วอย่างไม่อาจหาสิ่งใดหรือผู้ใดมาทดแทนได้

9.2.4.2 ด้านสังคม ท่ามกลางสภาพสังคมไทยที่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย เพื่อความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ ครูมนตรี ตราโมท เป็นตัวเชื่อมโยงความเป็นไทยกับความเป็นสากล และเชื่อมโยงแบบแผนเก่ากับแบบแผนใหม่

โดยเหตุที่อารยธรรมทางตะวันตกได้หลังไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างไม่ขาดสาย ภาวะนี้ทำให้ผู้นำของไทยมีทั้งความชื่นชมและหวาดหวั่นพรั่นพรึงระคนกัน เพราะท่านต้องการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชทางศิลปและวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคงถาวร ขณะเดียวกันก็ต้องปรับเปลี่ยนบ้านเมืองให้ทันสมัย ใกล้เคียงกับมาตรฐานอันศิวิไลซ์ของชาติตะวันตกด้วย เพื่อให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับนับถือ เสมอกันกับต่างชาติ ในสภาวะการเช่นนี้บรรพชนไทยได้เรียนรู้และประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาที่มาแล้วด้วยวิธีประนีประนอม คือ สามารถพัฒนาประเทศให้ทันสมัยได้โดยไม่จำเป็นต้องเอาอย่างชาติตะวันตกทั้งหมด และใช้การหล่อหลอมสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้มีรูปแบบใหม่ โดยไม่ทำลายคุณค่าหรือเอกลักษณ์แห่งความเป็นชาติไทย

ในฐานะที่ครูมนตรี ตราโมท มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานศิลปวัฒนธรรมของชาติและเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษหลายอย่าง ท่านจึงมีบทบาทสำคัญในการบำรุงรักษาศิลปะมิให้เสื่อมสูญ ท่านมีความเป็นนักอนุรักษ์นิยม ขณะเดียวกันท่านก็เป็นนักพัฒนาที่ทันสมัย จึงสามารถสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมไทยให้กลมกลืนสอดคล้องกับสภาพสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากทางตะวันตก โดยยังคงรักษาลักษณะความเป็นไทยหรือคุณค่าที่เป็นมรดกของโบราณอาจารย์ไว้ได้อย่างดี ด้วยวิธีการที่แบบคบายเช่นเดียวกับที่บรรพบุรุษได้กระทำสืบกันมา ดังนี้คือ

1. การปรับใช้ ดังจะเห็นได้จากตามธรรมเนียมปฏิบัติของการเล่นดนตรีไทยปกติผู้เล่นจะต้องนั่งพับเพียบกับพื้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่า เป็นเรื่องล้าสมัย ไม่เจริญอย่างตะวันตก ก็จะห้ามเล่น ดังนั้น ครูมนตรี ตราโมท (อ้างถึงใน ฆอมเก็บมา

เล่า, 2530) จึงปรับให้วงดนตรีไทยนั่งเล่นบนเก้าอี้อย่างสากล โดยนำเอาที่ตั้งวงดนตรีที่มีอยู่มาใช้ โดยนับนี้ ท่านได้เรียนรู้จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยทรงโปรดให้สร้างเก้าอี้สำหรับวงดนตรีไทยที่ใช้ประกอบละครมาแล้ว ด้วยวิธีปรับใช้ดังกล่าวทำให้ดนตรีไทยสามารถรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ในช่วงนั้นไปได้ด้วยดี

2. การผสมผสาน คุรุมนตรี ตราโมท รู้จักเลือกสรรวิทยาการของไทยและของสากลมาผสมผสานกัน เกิดเป็นงานศิลปะที่ทรงคุณค่ามากและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายทั่วไป อาทิ เพลงอัสวสีลา ที่มีจังหวะ 6/8 ตามแบบตะวันตก หรือเพลงโหมโรงมหาราช ซึ่งท่านได้นำเพลงพระราชนิพนธ์สองเพลงมาแต่งขยายขึ้นใหม่ตามทฤษฎีของการแต่งเพลงไทยและคอนทราของเพลงก็มีทำนองเพลงจังหวะวอลล์ผสมอยู่

3. การนำมาใช้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการนำศิลปวิทยาการของคนตะวันตกมาใช้กับมรดกทางปัญญาของไทย ก็คือ การใช้โน้ตสากลบันทึกเพลงไทย ท่านได้ผลิตโน้ตเพลงไทยไว้มากมาย ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 7 วิธีนี้เป็นแนวคิดที่สำคัญมาก เป็นการธำรงรักษาเพลงไทย และยกระดับมาตรฐานดนตรีไทยให้มีความเป็นสากลมากขึ้น ก่อให้เกิดผลดีต่อวงการดนตรีไทย ประการสำคัญที่สุด คือ ท่านได้แต่งเพลงไทยและต่อเพลงโดยใช้น้ตสากล ซึ่งทำให้ท่านแตกต่างไปจากครูดนตรีท่านอื่น ๆ เพราะผู้ที่จะกระทำได้เช่นนี้จะต้องเป็นผู้ที่แตกฉานทั้งสองด้านอย่างแท้จริง

จึงเห็นได้ชัดว่า อิทธิพลของคนตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางดนตรีไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ และคุรุมนตรี ตราโมท ก็เป็นผู้เชื่อมโยงความเป็นไทยกับความเป็นสากลไว้ด้วยกัน ทำให้โน้ตสากลแพร่หลายในหมู่นักดนตรีไทย และเพลงไทยแพร่หลายในหมู่นักดนตรีสากล ต่อไปนานาชาติอาจจะเรียนรู้และเข้าใจดนตรีไทยได้มากขึ้นด้วย

4. การปรับปรุงหรือดัดแปลง คุรุมนตรี ตราโมท ได้ใช้ความรู้ความสามารถรอบด้านของท่านในการเชื่อมโยงแบบแผนเก่ากับแบบแผนใหม่เข้าด้วยกันได้อย่างดี โดยการนำศิลปะการแสดงของเก่ามาปรับปรุงดัดแปลงใหม่ ดัดทอนบ้าง เสริมเติมแต่งใหม่บ้าง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมแต่ละยุคสมัย และสอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกิดผลงานทางศิลปะแบบใหม่ที่ไต่มาตรฐานตามแบบฉบับของศิลปวัฒนธรรมไทยที่อนุชนรุ่นหลังหรือแม้แต่คนต่างชาติต่างวัฒนธรรมก็นิยมชมชอบ อาทิ การแสดงโขนละคร

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ คุรุมนตรี ตราโมท เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองย้อนหลังได้ไกล แต่ไม่ยึดติดอยู่ในอดีต หากรู้จักรักษาและนำมาประยุกต์หรือพัฒนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นการเพิ่มทุนมรดกที่ตกทอดมาให้ถึงอกงามยิ่งจึ้นกว่าเดิม พร้อมกันนั้นก็ได้ถ่ายทอดให้เป็นมรดกของโลกแก่อนาคตหรืออนุชนรุ่นหลังสืบสานต่อไป เท่ากับว่าท่านได้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อศิลปะของชาติ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ต่อเนื่องกันไปตลอดสาย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สมกับที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญผดุงรักษาและเผยแพร่ดุริยางคนาฏศิลป์

9.2.5 คุรุประการของคุรุมนตรี ตราโมท ที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติ

อาศัยคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัวหลายประการ ได้แก่ ความรอบรู้ลึกซึ้งทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์ ความเป็นเลิศทางวิชาการหลายด้าน ความสามารถในการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น คุรุมนตรี ตราโมท ได้สร้างผลงานอันเป็นคุณประโยชน์อย่างปึงต่อวงการวิชาการแขนงนี้และแก่ประเทศไทย ผลงานหลากหลายรูปแบบซึ่งล้วนแต่มีคุณภาพสูง ได้ส่งผลกระทบรอบด้านอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล สถาบันการศึกษา หน่วยงานของกรมศิลปากร สังคมไทย หรือประเทศไทย จนถึงระดับนานาชาติ ในฐานะครุศิลปินผู้ทรงคุณวุฒิและวิทยุสูงสุดและผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของกรมศิลปากร คุรุมนตรี ตราโมท ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ซึ่งยังไม่เคยปรากฏว่ามีผู้ใดสามารถปฏิบัติได้ดีและครบถ้วนสมบูรณ์แบบถึงเพียงนี้ กล่าวคือ

9.2.5.1 บำรุงรักษาและผดุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อต่อต้านและตั้งรับกระแสแห่งศิลปวัฒนธรรมจากตะวันตก ซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในประเทศไทยอย่างไม่ขาดสาย ดังจะเห็นได้จากการฟื้นฟูการแสดงโขน ละคร ฟ็อนรำของกรมศิลปากร

9.2.5.2 ชำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราชทางศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างมั่นคงถาวร

9.2.5.3 เชิดชูไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติที่มีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันประณีตงดงามของตนเองมาแต่โบราณกาล

9.2.5.4 เผยแพร่ศิลปวิทยาการให้เข้าถึงประชาชนทั่วประเทศด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ อาทิ จัดรายการแสดงโขนละครและดนตรีให้ประชาชนชมพร้อมกับเขียนคำอธิบายเรื่องในสูจิบัตร จัดรายการละครวิทยุและรายการบรรยายเกี่ยวกับดนตรีไทยและนาฏศิลป์

ทางวิทยุกระจายเสียง ผลิตแผ่นเสียงเพลงไทย เขียนบทความและตำราวิชาการ และพิมพ์โน้ตเพลงไทยและประวัติเพลง เป็นต้น

๑.๒.๕.๕ ส่งเสริมชักจูงให้ประชาชนเรียนรู้อิทธิพลของการตามความประณีตของศิลปะ ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความนิยม เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงตามไปด้วย ซึ่งนำไปสู่ความเจริญทางจิตใจของประชาชนในชาติ กล่าวคือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ตามแนวของรัฐมนตรี ตราโมท มีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเข้าถึงศิลปะได้แต่จะมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความละเอียดอ่อนของศิลปะและจิตใจของผู้เรียนด้วย ในกลุ่มผู้สืบทอดในระบบโรงเรียน จะเห็นได้ชัดว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และแสดงออกทางศิลปะได้อย่างเหมาะสม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การศึกษานาฏดุริยางคศิลป์ เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยยกระดับจิตใจและระดับสติปัญญาของผู้เรียนให้สูงขึ้นควบคู่กันไป

๑.๒.๕.๖ ปรับปรุงแก้ไขศิลปวิทยาการบางอย่าง และสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ให้ก้าวหน้า ทันสมัย เพื่อแสดงสัญลักษณ์อันเป็นเนื้อแท้ของไทยให้ปรากฏและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายไปทั่วโลก จะเห็นได้ชัดจากผลงานการประพันธ์เพลง โดยเฉพาะเพลงประกอบระบำ และเพลงที่แต่งขึ้นในโอกาสเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๒.๕.๗ สร้างมาตรฐานทางศิลปวัฒนธรรมของชาติหรือ "ความเป็นศิลปากร" ให้ปรากฏซึ่งอนุชนรุ่นหลังพึงรับสืบทอดต่อไปมิให้สูญได้ ทั้งนี้ เพราะกรมศิลปากรเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์ของชาติ ครูมนตรี ตราโมท เป็นบุคคลากรที่มีศักยภาพสูงหลายด้าน ทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้านวิชาการชั้นสูง เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงการต่าง ๆ ทั่วประเทศ กรมศิลปากรก็ยกย่องท่านในฐานะผู้นำสูงสุดทางวิชาการ เพราะฉะนั้นท่านจึงมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นผู้แทนทางวิชาการระดับแนวหน้าในสังคม ผลงานทางด้านศิลปะการแสดงของท่านมากมาย ทุกวันนี้ถือว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานของกรมศิลปากรด้วย และบางส่วนได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศเพื่อการสืบทอดต่อไป

๑.๒.๖ การถ่ายทอดความรู้ด้านนาฏดุริยางคศิลป์

การถ่ายทอดความรู้ด้านนาฏดุริยางคศิลป์เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะดนตรีไทยและนาฏศิลป์เป็นทั้งศาสตร์และเป็นวัฒนธรรมของชาติไทยที่เกิดจากการสั่งสมภูมิปัญญาของบรรพชนไทยสืบทอดกันมาช้านาน มีระเบียบแบบแผนอันประณีต งดงาม ที่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล

และเป็นเครื่องจรรโลงใจแก่ผู้ได้สัมผัสถึงความ เป็นสุนทรียภาพอันละเอียดอ่อน

สมัยก่อน การสืบทอดวิชาการดนตรีไทยจะเกิดขึ้นในบ้าน วัด และวัง เพราะสถานที่เหล่านี้เป็นที่รวมแห่งศิลปินนักดนตรีทั้งหลาย ที่สนใจมาศึกษาเล่าเรียน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน บ้าน-วัด-วัง จึงเป็นแกนหลักสำคัญอันมั่นคงในการรักษาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม แต่ละแห่งจะมีครู มีวิธีจัดการเรียนการสอนของตน หลายแห่งมีการประชันฝีมือกัน มีการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานใหม่ออกมาเพื่อสร้างชื่อเสียงให้ปรากฏ ทำให้วิชาการดนตรีไทยได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น และเหมาะสมกับกาลสมัย อยู่เสมอ ดนตรีไทยจึงยังป็นมาได้จนทุกวันนี้

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของบ้าน-วัด-วังมีหลักการและขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน คือ ครูจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ด้วยความรักเมตตา โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ตลอดจนพิจารณาถึงอุปนิสัย ศิลปนิสัยประกอบด้วย ศิษย์ก็จะเรียนรู้ไปตามความถนัดและความสามารถของตน วิธีการสอนเน้นทักษะเป็นสำคัญ มีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง สอนจากง่ายไปหายาก เป็นลำดับไป อาศัยความจำและความขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อม ศิษย์ก็สามารถเรียนรู้จนถึงตัวเองได้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์นั้นใกล้ชิดและแน่นแฟ้น มีความผูกพันกันชั่วชีวิต ศิษย์จะเคารพครูประหนึ่งบิดามารดา จะเรียนและอาศัยอยู่กับครู ศิษย์จะตอบแทนครูด้วยการปรนนิบัติ รับใช้และสำนึกในบุญคุณของครูเสมอ แม้ครูจะล่วงลับไปแล้ว ก็ยังทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

วิธีการสอนนั้น เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การสอนดนตรีไทยจะใช้วิธีสอนด้วยปากเปล่าหรือสอนแบบ मुखปาระ สอนตัวต่อตัว วิธีนี้ใช้สืบทอดกันมาช้านานแล้ว อาศัยการจดจำอย่างเดียว ไม่มีการจดบันทึกเป็นโน้ตหรือลายลักษณ์อักษร เรียกว่า วิธีการสอนแบบไทยโบราณ ฉะนั้น ครูจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทั้งปวง หรือเป็นศูนย์รวมแห่งองค์ความรู้ทางวิชาชีพดนตรีไทย

แนวทางการสอนจะเป็นไปตามขั้น ตอน ความหลักเกณฑ์ที่ครูบาอาจารย์กำหนดไว้ แต่โบราณมา ไม่ว่าจะเป็นค่านปีพาทย์ เครื่องสาย หรือขับร้อง เบื้องต้นที่ครูจำเป็นต้องสอนก่อนนั้น เริ่มจาก "การจับมือ วางมือ รวมไปถึงการนั่ง" ด้วย จากนั้นจึงจะเริ่มเรียนเพลงพื้นฐาน เช่น ถ้าจะเรียนปีพาทย์ มักจะเริ่มด้วยเพลง "สาธุการ" หรือ "ตันเพลงฉิ่ง" ส่วนเครื่องสายหรือขับร้อง มักเริ่มด้วยเพลง "ตันเพลงฉิ่ง" "จะเข้หางยาว 3 ชั้น" หรือ เพลง "แป๊ะ 3 ชั้น" ทั้งนี้ครูจะดูความถนัดและความสามารถของศิษย์เป็นหลักและเลือกเพลงให้เหมาะสมแต่ละขั้น ตอน

เพลงพื้นฐานเหล่านั้นเป็นเพลงที่วางรากฐานของประโยคเพลงไทย วิธีดำเนินทำนองเพลง ส่วนวงเพลง วิธีการเปลี่ยนเสียง วิธีรับร้อง ส่งร้อง ฯลฯ อย่างครบถ้วน เมื่อฝึกหัดเพลงนี้ดีแล้ว ก็สามารถเล่นเพลงอื่น ๆ ในประเภทเดียวกันได้ไม่ยากนัก เนื่องจากวิชาดนตรีเป็นวิชาทักษะ ทักษะจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการฝึกซ้อมจริงจังและสม่ำเสมอ ครูสมัยก่อนจึงมักเคี่ยวเข็ญให้ศิษย์ ฝึกซ้อมเป็นประจำทุกวัน ยิ่งถ้ามีงานจะต้องออกแสดงด้วยแล้ว จะต้องฝึกซ้อมหนักเป็นพิเศษ การสอนของครูมิใช่สอนแต่ให้รู้ท่วงทำนองเพลงและจำได้เท่านั้น ครูจะสอนศิลปะชั้นเชิง กลเม็ดเด็ดพรายต่าง ๆ ตรงไหนควรจะแสดงอย่างไรจึงจะเรียกว่าไพเราะ เพราะหัวใจของการบรรเลง และขับร้องอยู่ที่ฟังแล้วไพเราะ สิ่งนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ ครูที่ดีจะสามารถชี้ให้เห็นและเข้าใจถึงความไพเราะ ความงดงามในระดับต่าง ๆ กัน และสอนให้รู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสม นอกจากนั้น ครูยังต้องอบรมบ่มนิสัยให้ศิษย์เป็นศิลปินที่ดี ต้องถ่ายทอด ความเชื่อหรือจารีตประเพณีที่ครูได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณควบคู่กันไปด้วย การเรียน การสอนในลักษณะนี้จึงต้องอาศัยเวลานานกว่าที่ศิษย์จะเกิดความเข้าใจซาบซึ้งและปฏิบัติได้อย่างที่ ครูต้องการ ด้วยเหตุนี้ครูบางท่านจึงเลือกศิษย์ ถ้าได้ศิษย์ดี ท่านจะถ่ายทอดความรู้ให้อย่างเต็มที่ โดยไม่ปิดบัง เพราะเชื่อว่าศิษย์จะสามารถสืบทอดความรู้นั้นไว้ได้อย่างมั่นคงและไม่ก่อให้เกิด ความเสียหายในภายหลัง

จากการศึกษาชีวประวัติของครูมนตรี ตราโมท พบว่า ท่านเป็นผลผลิตที่ผ่าน กระบวนการถ่ายทอดความรู้แบบไทยโบราณมาแล้วครบทั้ง 3 แห่ง คือ วัด-บ้าน-วัง ตามลำดับ ซึ่งน้อยคนนักที่จะมีโอกาสเช่นนี้ ท่านย่อมจะซึมซับวิธีการเรียนการสอนแบบนี้ด้วย และได้นำมาใช้ ถ่ายทอดศิลปวิทยาการให้แก่ศิษย์มากมาย ต่อมา ท่านได้พัฒนาวิธีการสอนแบบไทยโบราณให้ทันสมัย ยิ่งขึ้น โดยใช้โน้ตสากลในการต่อเพลง ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ยิ่งไปกว่านั้น ท่านได้พัฒนา การสอนด้วย "วิธีวิทยาเฉพาะตัว" โดยยึดการสอนแบบไทยโบราณเป็นหลักในการถ่ายทอดความรู้ ด้านต่าง ๆ หลายด้าน คือ ด้านการแสดงละครวิทยุ การเขียนบท การบรรจุมusic และการ ประกอบพิธีไหว้ครู วิธีการสอนลักษณะนี้เป็นการถ่ายทอดโดยตรงไปสู่ผู้เรียนที่ได้ผลดี แต่กระทำได้ ไม่กว้างขวางนัก ท่านได้ใช้วิธีการถ่ายทอดทางอ้อมไปสู่มวลชนหลายวิธีควบคู่กันไปด้วย ดังได้ กล่าวแล้วในบทที่ 7 เป็นผลให้องค์ความรู้ของวิชาขึ้นแพร่หลายกว้างไกล เป็นที่ยอมรับแก่สังคม

มากขึ้นเป็นลำดับและไม่เป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนเช่นแต่ก่อน และท่านยังได้รับการเคารพนับถือในฐานะครูพักลักจำของศิษย์ทั่วประเทศด้วย

ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้สอนในเรื่องของศิลปะ ความไพเราะ ความงดงาม สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างให้บุคคลดำรงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไว้ได้ และศิลปะเหล่านี้มีความประณีต ละเอียดอ่อน ลุ่มลึกหลายแง่มุมอยู่ในตัวเอง จึงจำเป็นอย่างไร้ที่ที่จะต้องมีการสอนโดยตรงจากผลการวิเคราะห์ที่คุณลักษณะของครูมนตรี ตราโมท แสดงว่า ท่านเป็นครูที่มีจิตสำนึกของความ เป็นมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม จึงสามารถให้การศึกษาด้านศิลปะที่สมบูรณ์แก่ผู้เรียนได้อย่างดี และเป็นแบบอย่างที่ดีของครูศิลปินทั้งหลาย แต่ทุกวันนี้ บากที่จะหาครูผู้เป็นนาฏดุริยางคเมธี หรือปราชญ์แห่งนาฏดุริยางคศิลป์เช่นครูมนตรี ตราโมท ได้อีกแล้ว เพราะฉะนั้น ทรัพย์สินทางปัญญาของท่านจึงมีเพียงแต่เป็นมรดกล้ำค่าของชาติเท่านั้น หากถือได้ว่าเป็นมรดกของโลกที่อนุชนรุ่นหลังควรจะศึกษาและสืบทอดต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนนาฏดุริยางคศิลป์ ในอนาคต จำเป็นอย่างไร้ที่ที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัย ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงควรจะคำนึงถึงส่วนสำคัญ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือ ครูผู้สอน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นตัวแบบที่ดีและเป็นผู้ช่วยเหลือ ชี้นำ และแก้ไขให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อีกส่วนหนึ่ง คือ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งควรจะเป็นสื่อคอมพิวเตอร์แบบมัลติมีเดียที่มีภาพและเสียงครบถ้วนมาช่วยเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้ควรจะมีการจัดเก็บบันทึกผลงานที่ทรงคุณค่าของครูมนตรี ตราโมท ไว้อย่างเป็นระบบในแผ่นซีดีรอม (CD-ROM) ทั้งหมดด้วย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติโดยรวม

9.3 ข้อเสนอแนะ

9.3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับชีวิต ผลงาน และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูศิลปินอื่น ๆ ให้มากขึ้น สาขาคณตรีไทย ได้แก่ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ตูระชะชีวิน) ครูเทียบ คงลายทอง เป็นต้น สาขานาฏศิลป์ ได้แก่ ครูถนอม บมะคุปต์ หม่อมแผ้ว สนิทวงศ์เสนี เป็นต้น สาขาศิลปะ ได้แก่ ครูท้วม ประสิทธิ์กุล ครูเจริญใจ สุนทรวาทีน เป็นต้น

๑.๓.๒ ควรมีการวิจัยแนวสีก เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านรูปแบบและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์แต่ละสาขา และเพื่อหาแนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสมในอนาคต

๑.๓.๓ ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพทางการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้ง 12 แห่ง ว่ามีมาตรฐานเท่าเทียมกันหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการทั้งในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อจะได้พัฒนากระดับคุณภาพทางการศึกษา

๑.๓.๔ ควรวางแผนในการพัฒนาครูศิลป์หรือบุคลากรของสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ให้มีความสามารถในการวิจัย เพิ่มพูนศักยภาพทางด้านวิชาการและการบริหารให้ยิ่งขึ้น

๑.๓.๕ ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของครูมนตรี ตราโมท ในเชิงวรรณศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย